

D I S C U S S I O N E S

Uradalmak kora

10.

N E O G R A D I E N S E S

A ZÓLYOMLIPCSEI URADALOM LAKÓINAK TANÚVALLOMÁSAI, MINT A RÉGIÓ KÉSŐ KÖZÉPKORI TÖRTÉNELMÉNEK FORRÁSA

PAVOL MALINIAK

A tanúvallomások, a tanúk névjegyzékei és a kihallgatásokról készült feljegyzések a regionális történelem értékes forrásai, gyakran azonban az adott régión túlmutató eseményekről is tájékozódhatunk belőlük. A zólyomlipcsei (Lupča, ma Slovenská Lupča) uradalomhoz kapcsolódóan több ilyen jellegű dokumentum is fennmaradt a középkor végéről. Egészen a közelmúltig elkerülte a kutatók figyelmét egy 1517-re datált dokumentum, amely írott formában közöl tanúvallomásokat a zólyomlipcsei uradalom hatáiról, a területen folyó gazdálkodásról, valamint a Breznóbánya (Brezno) határában található malom használatának körülményeiről. Ezzel egyidejűleg több tanúvallomás is beszámol arról, milyen volt a helyzet a váruradalomban, amikor a Dóczy-család birtokolta. Jurkovich Emil még nem használta ezt a forrást a zólyomlipcsei vár és uradalom történetéről szóló, 1929-ben kiadott munkájában.¹ A tanúvallomásoknak az uradalmi határokat, illetve a jobbágyi kötelezettségeket érintő tartalmi elemeire M. Jeránková (Jurkovičová) hívta el a figyelmet szakdolgozatában.² Egy hasonló, ám részletesebb forrás behatóbb elemzésével Marián Skladaný és Otto Tomeček³ foglalkozott.

A bevezető feljegyzés szerint 1517. március 10-én az uradalom tulajdonosa, Dóczy Demianus hiteles tanúkat hívott a zólyomlipcsei vár határainak megvizsgálása ügyében, és ez alkalomból jelen volt Zólyom vármegye két szolgabírája, Georgius Dubrawiczky és Joannes Stek Zolnából (Zolná).⁴ [a szlovák eredetiben mint Juraj Dúbravický és Ján Šteka szerepelnek, a ford. megj.] Már ezekből az adatokból is látszik, hogy a forrásban említett több személyek közül többen a szóban forgó korszak más dokumentumaiban is szerepelnek. A továbbiakban a következő feljegyzések alapján elsősorban a zólyomlipcsei uradalom tanúira fogunk összpontosítani. A dokumentum 15 tanú 17 tanúvallomását tartalmazza (két tanú kétszer tett vallomást).

¹ JURKOVICH, 1929. 101.

² JURKOVIČOVÁ, 1997. 94–95.

³ SKLADNÝ – TOMEČEK, 2000. 47.

⁴ Magyar Országos Levéltár Budapest (a továbbiakban MOL), Diplomatikai Levéltár (a továbbiakban DL) 24 359, pag. 7. Mikrofilmek és fotokópiák a Szlovák Nemzeti Levéltárban és a Szlovák Tudományos Akadémia Törénettudományi Intézetében.

A feljegyzett tanúvallomásokban elsőként megjelenő személy az alsólehotai (Dolná Lehota) Joannes Scultetus, [a szlovák eredetiben mint Ján Šoltýs szerepel, a ford. megj.] aki a dokumentum szerint már száz évet élt (Joannes Scultetus de Inferiori Lehota, existens iam annis centum). A tanú tudta, hogy Zólyomlipcse várának határai Tergarttól egészen a Smrekovica-hegyig kezdődnek (a Tergart usque ad montem Zmerkowize), onnan pedig a Tisovský diel-hegy (ad montem Tysowsky dyel) felé húzódnak. Ettől a hegytől a Rakytový ker elnevezésű hegyig (ad montem Rakitowy keer), onnan a Homolka-hegyen át a Drábska hlaváig (ad montem Homolka usque Drabske hlaue) majd onnan Zolnáig (usque ad Solna).⁵

A tanú vallomását már tanulmányozták a kutatók. A határpontok helyzetének meghatározásakor az eddigi kutatások elsősorban a Tergart (németül Tiergarten) elnevezésű helyet vették figyelembe. Ennek a Telgárt nevű településsel [Murányaljától (Muráň) 20 km-re északkeletre, a ford. megj.] való egyszerű azonosítását kizárja az a megállapítás, hogy ilyen elnevezéssel a XVI. század elejétől különböző fekvésű helyek jelennek meg a zólyomlipcsei uradalom területén. Az 1517. évi tanúvallomás tartalmából egyértelmű, hogy az adott esetben Tergart az a hely volt, ahol a zólyomlipcsei és murányi (Muráň) uradalom, illetve Zólyom és Gömör vármegyék határainak északi szakasza kezdődött. Délről és kelet felől Zólyomlipcse várának területét hegygerincek és völgyek határolták. A mai is azonosítható megnevezésekhez sorolható a Malá Smrekovica („Kis Fenyves”) magaslat, a Diel-nyerreg, a Kečka-hegy és a Zolná nevű patak.⁶

Joannes Scultetus tanúvallomását a származási helyére és életkorára vonatkozó információk egészítik ki. Kísérletet teszünk ezek kiegészítésére és megerősítésére. Az 1512-es esztendőben II. Ulászló király Petrik Tamás (a megboldogult Antal fiának, Jánosnak a fia) [a szlovák eredetiben mint Tomáš Petrík, Anton és Ján szerepelnek, a ford. megj.], kérésére megerősített egy okiratot, melyet 1465-ben Corvin Mátyás adott ki. Eszerint Mátyás király a Petrik (possessio Petrik) településről való Antal kérésére megerősítette Zsigmond király 1404-ből származó oklevelét, mely a Nagy Lajos király által kiadott oklevél konfirmációja volt. E dokumentum alapján az uralkodó 1358-ban engedélyezte Petrik gámpéteri (Predajná) bírónak (Petrik villicus de Prideya), hogy a Loppena (Lopeňa) patak mentén (prope aquam Loppena) falut építsen.⁷ Az említett, német jog alapján megalapított település Alsólehota községgel azonos. A középkori forrásokban a Dolná Lehota - Alsólehota elnevezésen kívül a Petrova vagy Petrikova Lehota megjelölést is szerepel.⁸ Az

⁵ MOL DL 24 359, pag. 7.

⁶ JURKOVIČOVÁ, 1997. 61. 94–95; SKLADNÝ - TOMEČEK, 2000. 49., 9. megj. (publikált tanúvallomás), 59–60.

⁷ MOL DL 24 906. XIX. századi másolat

1404., 1465. és 1512. évből származó iratokban a település Petrík néven szerepel, ami az első bíró nevéből alkotott elnevezés. Valószínűleg az ő leszármazottai és ezzel együtt bírák voltak a fent említett személyek: Antal, János és Petrík Tamás is. Az 1512-ből való okirat említ egy megboldogult Antalt, ám egy bizonyos Jánosról mint Petrík Tamás élő apjáról beszél és megemlíti, hogy Tamás a saját és fiai, Lőrinc és Péter [*a szlovák eredetiben mint Varinec és Peter szerepelnek, a ford. megj.*], nevében kéri az alsólehotai örökletes bírói címről rendelkező oklevelek megerősítését. Feltételezhetjük, hogy a kérelmezők apja, illetve nagypapja éppen Joannes Scultetus volt.

A Szelenc (Selce) és Perhát (Priehod) települések közti határviták kivizsgálása során 1528-ban tanúvallomást tett személyek között van Thoma Solthyz Alsólehotából.⁹ Egy 1536-ban kiadott okirat szerint az (alsó)lehotai Thomas Schultis [*a szlovák eredetiben mindketten mint Tomáš Šoltýs szerepelnek, a ford. megj.*] is ugyanebből az alkalomból tett vallomást.¹⁰ Minden valószínűség szerint Joannes fiáról van szó. Alsólehotából már 1504-ből van bizonyíték arra, hogy használták a „Šoltýs-Soltész” előnevet.¹¹ Az öröklődő bírói tisztség megnevezésére szolgáló šoltýs-soltész élő elnevezésként válthatta fel a régebbi Petrík előnevet. Thoma Solthyzhoz hasonlóan az apja, Joannes is használhatta ezt az előnevet, így nevezhették 1517-ben Joannes Scultetusnak. Arról, hogy ennek a családnak sok leszármazottja volt Alsólehotán, későbbi időszakból származó adatok tanúskodnak.¹² Az értékelt források alapján az öröklődő bírói tisztséget joggal kapcsolhatjuk össze a terület benépesítésével, Petríkova – Alsólehotai település történetének kezdeti szakaszával és későbbi irányításával.

⁸ 1424: *Petwrlchota*, 1441: *Peterlehota*, 1455: *Lyhotha Petri*, 1465: *Petriklehathaya*, 1504 és 1506: *Lyhotha Petry*. WENZEL, 1863. 274. II. sz.; JURKOVICH, 1929. 45.; MOL DL 30 858, 30 859, 30 861.

⁹ *Thoma Solthyz in Inferiori Lehotha*. Állami Levéltár Besztercebánya (a továbbiakban ŠA BB), Besztercebányai Kirendeltség (a továbbiakban pob. BB), Besztercebánya Város Gyűjteménye (a továbbiakban MBB), fasc. 17, num. 34. A Thoma Solthyz és nem Thoma solthyz (a falusi tisztség közvetlen megjelölése) írásmódot a dokumentumban szereplő más tanúk neve igazolja: mindegyik előnévvel szerepel.

¹⁰ *Thomas Schultis de Lehotha*. Selmezbányai Állami Központi Bányászati Levéltár (a továbbiakban ŠÚBA), Kamaragrófsági Főhivatal Gyűjteménye – Dominialia (ďalej HKG), 6038. dob., 38/no. 2. sz.

¹¹ *Ssoltiss Michaelae... in Alsolehota*. MOL DL 21 245.

¹² MARSINA – KUŠÍK, 1959, 323. 28. sz. További bírói családokhoz sorolható még pl. a Trencsén vármegyei Frivaldon (Rajecká Lesná) élő soltészek. FRIVALDSZKY, 1998. 92–95.

Joannes Scultetus tanúvallomásában előtérbe kerül a már említett, száz évre nyúló életút. A középkorból és kora újkorból származó írások többféleképpen adják meg a tanúk életkorát. Az első csoportba az évek pontos számára vonatkozó adatok tartoznak. A másodikba a kor hozzávetőleges meghatározása tartozik. A harmadik csoportot a nem megbízható vagy fantázia-szülte életkori adatok alkotják. G. Myśliwski a lengyel források tanulmányozása alapján a száz évet fogadta el választóvonalnak, holott ez az életkor nem is felet meg a középkori demográfia valóságának. Különböző korszakokból ismerünk eseteket, amikor az idős embert általánosságban százesztendősnak tartják, noha születési dátumát nem ismeri senki – maga az érintett sem. A száz év egyszerűen a hosszú élet szinonimája volt. Ugyanakkor a tanúk magas életkora gyakran csak vallomásuk hitelességét volt hivatott alátámasztani.¹³ A ilyen típusú adatokhoz tartozik az alsólehotai Joannes Scultetus feljegyzett életkora is. Vallomását életkorán túl talán azért is sorolták az első helyre, mert a múltban bírói tisztséget is ellátott.

A következő vallomást a jecenyei (Jasenie) Stephanus Gerczak [*a szlovák eredetiben mint Štefan Kršiak szerepel, a ford. megj.*] tette, aki a forrás szerint ekkor kilencvenéves volt (*Stephanus Gerczak de Jessena, existens annis nonaginta*). A kihallgatás során hasonlóképpen emlékezett.¹⁴ A Gerczakra vonatkozó adatok megállapításánál is támaszkodhatunk további forrásokra. A Dóczyak által kezdeményezett egyik vitás ügy kapcsán II. Ulászló király 1504-ben kiadott egy oklevelet, melyben a zólyomlipcsei uradalom néhány tucat, nem nemesi származású familiárisának nevét jegyezték fel. Olyan uradalmi alattvalókról volt szó, akik a Dóczyak szolgálatában vettek részt a kivizsgált ügekben. Jecenye lakosai között az oklevél egy *Stephano Yerssakként* megnevezett személyt is említ, akinek a nevét Štefan Kršiak alakban olvashatjuk.¹⁵ A Kršiak nevű férfiről érdekes adatokat találunk 1512-ből. Ebben az évben jelentett be tiltakozást Zólyom vármegye bírósága előtt a zólyomlipcsei uradalom képviselője, aki szerint a jecenyei Krsaag, Dóczy Demianus hivatalnok (*Krsaag de Jesene, officialis domini Damiani*) más molnárt akar kijelölni Breznóbánya polgárai számára. Ők erre megfenyegették Krsaagot, hogy ha másvalakit jelöl ki a számukra, másnap a malomkerék alatt találja az illetőt.¹⁶ Egy másik 1512-es forrás szerint lengyel juhászok három évvel korábban egy hegyi tanyán elloptak egy juhokból és kecskékből álló nyáját, melyet a zólyomlipcsei uradalom területére hajtottak. Dóczy Demianus paran-

¹³ MYŚLIWSKI, 2001. 181–185.

¹⁴ MOL DL 24 359, pag. 7.

¹⁵ MOL DL 21 245. Az okiratban máshelyütt Jecenye lakói között szerepel egy *Stephano Erssek* nevű személy is. A nevek hasonlósága nem zárja ki a rokoni kapcsolatot közte, illetve Štefan Kršiak között, ám az előbbi eltérő eredetű előnév is lehet.

¹⁶ ŠA BB, Zólyom Vármegye Gyűjteménye (a továbbiakban ZZ), 1. dob., Kongregációs protokoll I. (1506 – 1579) (a továbbiakban KP I.), fol. 12/pag. 23.

csára fegyveresek egy csoportjával kasznára, Kerschack (*Kerschack, dworszky eius*) üldözte őket.¹⁷ Mivel az említett feljegyzések nem tartalmazzák a személy keresztnévét, csak az előnevét, nem tudjuk bizonyítani, hogy az 1517-ben említett Stephanus Gerczacról van-e szó. Ennek az azonosításnak bizonyos mértékig elmentmond a tanú magas életkorára vonatkozó adat. Valószínűtlen ugyan, hogy igazán kilencven esztendőssé lett volna, az előrehaladott életkor miatt ugyanis bajosan tölthette volna be a kasznár tisztét az uradalomban. Valószínű azonban, hogy az 1504., 1512. és 1517. évi forrásokban szereplő, *Kršiak* névvel illetett férfiak között rokoni kapcsolat van. Itt kell rámutatnunk arra, hogy elterjedtek voltak egyéb, vadon élő állatok nevéből képzett ragadványnevek is. A szlovák *Kršiak* előnév ugyanis magyarul „ragadozó madarat” jelent. 1504-ben Jecenyén *Medwed* (Medveď, magyarul „Medve”) és *Zwbor* (Zubor, magyarul „Bölény”) előnévű uradalmi alattvalók is éltek.¹⁸ Joannes Scultetushoz hasonlóan Stephanus Gerczacról is feltételezhetjük, hogy az őslakosokhoz tartozott, és tartósan a zólyomlipcsei uradalom területén élt.

A következő két tanú a Gömör vármegyei murányi uradalomból érkezett. Murányi Alexej szolgája, a klenóci (Klenovec) származású Ambrosius (*Ambrosius, servus Alexii de Muran, natione de Klenouicz*) tudta, hogy az uradalom határán húzódó hegyeket patakok választják el egymástól, amelyek Zólyomlipcse felé tartanak, elérve medrük legmagasabb pontját.¹⁹ A vallomás tartalmából arra következtethetünk, hogy az uradalom határát az a vízváltó terület képezte, amelyet nyugatról a Garam mellékfolyói határoltak. Tekintettel arra, hogy a tanú Klenócból származott, önkéntelenül adódik a kiegészítő magyarázat, mely szerint az uradalom keleti határát a Rima (Rimava) folyó alkotta. A tiszolci (Tisovec) Laurentius Zernak [*a szlovák eredetiben mint Vavrinec Černák szerepel, a ford. megj.*] (*Laurentius Zernak de Tysowicz*) azt vallotta, hogy ha a Smrekovica vagy Smrekovice elnevezésű hegyekben (*de montibus Zmerkowitz nominatis*) bárki legeltetni akarta a nyáját, akkor a zólyomlipcsei várnak kellett ezért fizetnie.²⁰ A határpontok elnevezéseinek fejlődése szempontjából érdekes, hogy a tanúvallomás szerint a Smrekovica nevű magaslatot több hegy alkotta. Az írnok hibája kizárható, mivel a zólyomlipcsei uradalom egy másik tanúja is azonos módon írta le ezt a helyet. A két gömöri tanúról talán a gömöri régió forrásainak vizsgálata szolgáltathat további adatokat.

A garampéteri Stephanus Farkasch [*a szlovák eredetiben mint Štefan Farkas szerepel, a ford. megj.*] (*Stephanus Farkasch de Predain*) tudta, hogy Tergartból (*ex Tergart*) a zólyomlipcsei várhoz hajtották a kecskéket, amelyek után nem fizették

¹⁷ MATULAY, 1980. 120. , 374. sz.

¹⁸ MOL DL 21 245.

¹⁹ MOL DL 24 359, pag. 7.

²⁰ MOL DL 24 359, pag. 7.

meg Zólyomlipcse várának az adót.²¹ A tanúvallomásban ismét szerepel a Tergart elnevezésű hely. A kecskékről szóló fenti megjegyzés alátámasztja azt a feltevést, hogy Tergart az uradalom keleti részében volt. A magyar Farkas előnév Garampéteri következő időszakból származó forrásaiban is szerepel. Az 1549. évi portaösszeírás szerint a falu bíróját Mathej Farkasnak (Farkas Mátyásnak)²² hívták. Társával együtt adta ki 1558-ban azt az oklevelet, melynek értelmében a kisselmeci (Štiavnička) Soltész Simon (Šimon Šoltés) eladja az általa 1514 óta birtokolt malom felét, melyet öreg kora miatt már nem tudott használni.²³

A következő tanú az ugyancsak garampéteri Joannes Laczowich [*a szlovák eredetiben Ján Lacovič szerepel, a ford. megj.*] volt (Joannes Laczowich de Praedein). Elmondta, hogy látta, amint a Smrekovice („Fenyvesek”) nevű hegyekből (*de montibus Zmerkouize*) kihajtottak egy kecskenyáját, amely után nem fizették meg Zólyomlipcse várának a járandóságot.²⁴ Tanúvallomása Stephanus Farkasch vallomásához kapcsolódik, ellentétben áll azonban a Laurentius Zernak által mondottakkal. Nem zárható ki, hogy a különböző uradalmakból való tanúk a határhegy különböző oldalairól vallottak.

Albertus Zipak [*a szlovák eredetiben mint Albert Šipák szerepel, a ford. megj.*] tudta, hogy Dóczy Demianus „Breznóbánya után” (pontosabban Breznóbánya alatt), a „Tisovský diel mellettinek” nevezett erdőnél (*ad silvam nominatam prope Tysowsky diel*) lefoglalt tizenhat szekeret szakajtókkal és teknőkkal (*sedecim currus vahany et koritha*), amelyek után nem fizették meg Zólyomlipcse várának a kötelező adót.²⁵ E helyütt a forrás figyelemreméltó szlovák glosszákat közöl, melyek a legnagyobb valószínűség szerint közvetlenül a szlovákul beszélő tanú vallomásából kerültek átvételre. A feljegyzés szerzői, nyilván a bevezetőben említett szolgabírók, talán nem tudták latinra fordítani az otthoni közegben használatos „vahan” és „koryto” („fatál” és „teknő”) szlovák szavakat. Ez a feljegyzés az egyik legrégebbi bizonyítéka a két idézett szó használatának.²⁶ A szakajtókkal és teknőkkel megrakott tizenhat szekérre vonatkozó megjegyzés kifejezetten meghökkentő. Hogyha a tanú nem túlzott, kialakulóban lévő tömegtermelésről (manufaktúráról?) lehet szó. A termékek kapcsán az olvasható a feljegyzésben, hogy nem fizették meg utánuk a zólyomlipcsei várnak járó adót, és Dóczy Demia-

²¹ MOL DL 24 359, pag. 7.

²² *Predayna regie majestatis... judex Mathej Farkas*. MOL A 2679, Conscriptioes portarum, Comitatus Zoliensis (a továbbiakban CP CZ), pag. 170.

²³ ŠÚBA HKG, 6038 dob., 32/no. 26 sz., 37/no. 16. sz.

²⁴ MOL DL 24 359, pag. 8.

²⁵ MOL DL 24 359, pag. 8.

²⁶ A XVI. század második feléből származó dokumentumokat lásd: MAJTÁN, 1992 és 2005. 109. és 293–294.

nus a „Tisovský diel” mellett foglalta le őket. A későbbi források megemlítik, hogy Breznóbánya határában fafeldolgozás folyt. 1560-ban Breznóbánya határainak vizsgálata során tett tanúvallomást a korábban említett kisselmeci Soltész Simon. Elmondása szerint a breznóbányai polgárok szabadon kereshettek és termelhettek ki folyami aranyat, készíthettek zsindelet és más, fából készült eszközöket (*aliaque lignea instrumenta*) a Vacok-pataktól (Bacúšsky potok) Breznóbánya városkáig terjedő területen.²⁷

Végül szóljunk Zipák Albert (Albertus Zipak) tanúról. Miként a következő, 1517-ből származó feljegyzésből kitűnik, a nevezett férfiú Garamnémetfalváról (Nemecká) származott. Az előnév elterjedését más dokumentum is mutatja. A zólyomlipcsei uradalom bírái közt az 1561-re vonatkozó oklevél Martin Sipack garamnémetfalvi és Thomas Sipack garamszentmiklósi (Dubová) bírákat említi.²⁸

A következő tanú az alsólehotai Caspar Lauacz volt [*a szlovák eredetiben mint Gašpar Hlaváč szerepel, a ford. megj.*] (*Caspar Lauacz de Inferiori Lehota*). Az előnevet a későbbi alsólehotai elterjedéséről szóló feljegyzések alapján olvashatjuk Hlaváč-ként.²⁹ A tanú azt vallotta, hogy gyakran hajtottak olyan állatokat a Tergart melletti három forrástól vagy kúttól (*de tribus fontibus prope Tergart*) Zólyomlipcse várához, amelyek után a vár nem kapta meg az őt megillető járandóságot.³⁰ A vallomást annak a helynek a megjelölése pontosítja, ahonnan a pásztorok kihajtották az állatokat. A zólyomlipcsei uradalom határainak a XVI. század negyvenes éveiből származó leírása alapján a határ északkeleti oldalát a *Dreyen prunnen, so nahent beim Tiergarten ligen* megjelölésű hely alkotta. Az eddigi kutatások nem zárják ki, hogy ez a hely azonos a Telgárt település mellett fekvő Tri Studne („Három kút”) nevű hellyel.³¹ Az állatok gyakori kihajtása *de tribus fontibus* és a meglehetősen nagy távolság Telgárt és Zólyomlipcse között óvatosságra int a helyszín meghatározásakor. Caspar Lauacz 1517-ből való vallomása alapján nem lehet eldönteni, hogy az itteni legeltetési terület elért-e egészen Gömörig. Tekintettel arra, hogy a legeltetés kikerült a zólyomlipcsei vár iránt adókötelezettséggel járó tevékenységek sorából, ez a helyszín azonos lehet a Stephanus Farkasch vallomásában szereplő Tergarttal.

²⁷ ŠA BB pob. BB, Breznóbánya Város Levéltára Gyűjtemény (a továbbiakban AMB), I. 6/2, 18. sz., pag. 4–5.

²⁸ *richterrn won dörrferrn... Marrtin Sipack won Deutschendorrf, Thomas Sipack zu Dubowa*. ŠÚBA HKG, 6038. dob., 35/no. 3 et 4 sz., fol. 7. Fennmaradt egyszerű másolat.

²⁹ A zólyomlipcsei uradalom 1663. évi urbáriuma Alsólehotában *Martinus Hlawacs, Joannes Hlawacs* nevű parasztokat említi. UFP II., 323. p., 28. sz. (*A „Hlaváč” név leginkább „Fejes”-ként ültető át magyarra. - A fordító megjegyzése.*)

³⁰ MOL DL 24 359, pag. 8.

³¹ SKLADNÝ - TOMEČEK, 2000. 59., 62.

A garamszentmiklósi Thomas Russ [*a szlovák eredetiben mint Tomáš Rus szerepel, a ford. megj.*] (*Thomas Russ de Duboua*) elődeitől azt hallotta, hogy a breznóbányaiak tizenkét nyestprémet adtak be a zólyomlipcsei várba adó gyanánt. Kötelesek voltak ezen túlmenően karbantartani az erdei átjárókat, ahol rossz volt az út. Darabontokat is mindig fizettek, akik az erdei rablókat fogták össze.³² A vallomás értékes információkat tartalmaz Breznóbánya lakosainak régebbi kötelezettségeiről, mivel a tanú közvetlenül hivatkozik elődei elbeszéléseire. A tizenkét prém beszolgáltatására vonatkozó adat a hagyományos, természetbeni adófizetés megmaradására utal. A hegyvidéken különösen szükséges útfenntartáson kívül az erdei betyárok vagy rablókat elfogó darabontokról szóló információ is érdeklődésre tarthat számot. Jelenlétük közvetett bizonyítékának tekinthetjük a Corvin Mátyás uralkodásának első éveiből származó híreket. Zólyomból (Zvolen) ebben az időben ismételten katonai segítséget – zsoldosokat – küldtek Breznóbánya és Zólyomlipcse körzetébe, hogy szembeszálljanak az ellenséges elemekkel. A breznóbányai erődítmény felépítésének híre is a XV. század hatvanas éveinek elejéről származik. A környéket talán Ján Jiskra egykori seregeinek megmaradt katonái nyugtalaníthatták.³³ Ebben az összefüggésben korántsem meglepő Thomas Russ tanúvallomása, amely szerint Breznóbányának már 1517 előtt saját fegyveresei voltak.

Több forrás említi a Russ nevű garamszentmiklósi férfit. Az említett település lakói között már 1504-ben találunk ilyen nevű személyt (*Russ... in Dobbowa*).³⁴ A korábban említett Thomas Russ valószínűleg az 1528-as garamszentmiklósi tanúk között is szerepel, a hozzájuk kapcsolódó dokumentum azonban Thoma Raacz (*Thoma Raacz in Dobbowa*) néven említi.³⁵ Az előnév ilyen formában történő lejegyzése jelentésbeli eltolódást eredményez, mivel a magyar „rácz” kifejezés szerb nemzetiségről tanúskodik. Így akaratlanul is felcserélődött két különböző, de hasonló hangzású előnév, a Rus (magyarul „Orosz”) és a Rácz. A következő, 1536. évi oklevélben már ismét Thomas Rus szerepel a tanúk névjegyzékében (*Thomas Rus de Dubowa*).³⁶

³² MOL DL 24 359, pag. 8.

³³ ŠA BB, Zólyomi kirendeltség, Zólyom Város Magisztrátusának Gyűjteménye, 11. dob., Mest-ská kniha (Zólyom város könyve] I. (1465 – 1503), fól. 48 és 74; GERŐ, 1910. 140–141. Korbávai Gergely zólyomlipcsei kapitány az 1460 – 1461-ből származó oklevélben leírja egy szentjánosi (Svätý Ján) kisnemes és egy breznóbányai lakos konfliktusát a breznóbányai erődítmény építésének idejéből (*fortalitium in Brizna Banya erat edificatum*). MÁLYUSZ – BORSA, 1988. 51. 107. sz.

³⁴ MOL DL 21 245.

³⁵ ŠA BB pob. BB, MBB, fasc. 17, num. 34.

³⁶ ŠŪBA HKG, 6038 dob., 38/no. 2. sz.

Franciscus Faber tanú, a megközelítőleg száz esztendőes idős férfi (*Franciscus Faber, homo senex computans eidem annos prope centum*) attól az esztendőől tartózkodott Breznóbányán, amikor a lengyel király vereséget szenvedett Kassa (Košice) alatt. Nem tudta ugyan megmondani, melyik évben volt ez, de [ott élt] egészen addig, amíg Dóczy Demianus fel nem égette Breznóbánya kisvárosát, ami 1517-ben történt.³⁷ A tanúvallomás konkrét háborús eseményekre is utal. A közismert adatok szerint az eredetileg lengyel származású I. Ulászló király serege már 1441-ben harcolt Kassánál.³⁸ A tanú ebben az esetben olyan eseményre hivatkozott, ami 76 évvel korábban történt. A lengyel uralkodó hadi cselekményei közül időben közelebbiek a II. Ulászló magyar király és János Albert lengyel herceg közötti harcok, melyek Kassa környékére is kiterjedtek.³⁹ A tanú feltételezett előrehaladott kora ellenére inkább az utóbbi, huszonhat évvel korábban lejátszódott eseményekre vonatkozó utalást tarthatjuk helytállónak. Faber ebből kifolyólag 1491 óta élhetett Breznóbányán. Ellentmondásosnak minősíthetjük azt az adatot, amely szerint a tanú egészen 1517-ig lakott a kisvárosban, amikor azt Dóczy Demianus tűzbe borította. A történelmi kutatások szerint a Dóczyak és Breznóbánya konfliktusa során a városkát 1517. április 30-án égették fel.⁴⁰ Ezzel szemben a tanúvallomások bevezető keltezésében az 1517. március 10-i dátum szerepel. Miként a dokumentum leírásából is kitűnik, fennmaradt formája ismeretében nem zárhatjuk ki a későbbi beavatkozások és módosítások lehetőségét.

Faber tanúvallomása a legterjedelmesebb. Breznóbányai tartózkodásának időtartamán kívül a feljegyzés azt a tanúvallomást is tartalmazza, melynek okán beidézték. A tanú elmondta, hogy a (breznóbányai) malom használata mindig Zólyomlipcse várát illette, s ugyanez a vár jelölte ki a molnárt is. Dóczy Demianus egy György (Juraj) nevű molnárt jelölt ki, aki éveken át végezte ezt a munkát. A tanú elmondta még, hogy sört szállítottak Zólyomlipcse várába. Azt is tudta, hogy két éven át egy hordót szolgáltattak be. Elmondta még, hogy az említett malmot Dóczy Demianus előtt más uraságok is használták.⁴¹ Faber vallomásával kezdődnek a breznóbányai malomra vonatkozó tanúvallomások. Az 1406-ból származó oklevél szerint a vár Breznóbánya határában álló malmát Zsigmond király ajándékozta a kisvárosnak. Néhány évtized elteltével ez a malom újra visszakerült a zólyomlipcsei vár fennhatósága alá. Az 1465. évi statúció még nem említi a vár tulajdonaként, ám amikor 1470-ben Ján Ernst megszerezte a várat, a

³⁷ MOL DL 24 359, pag. 8.

³⁸ LUKAČKA, 2004. 194–195.

³⁹ Pramene VI., 109. 46. sz.

⁴⁰ GRAUS, 1995. 113–114.

⁴¹ MOL DL 24 359, pag. 8–9.

Breznóbánya területén álló malom már szerepelt a tartozékai között.⁴² A malom üzemeltetésének kérdése a XVI. század elején állandó konfliktusok forrása volt. Ezt a tényt igazolják a breznóbányaiak és Krsaag udvari hivatalnok közti korábban említett viszályok, valamint az alábbi tanúvallomások is.

A következő feljegyzés szerint újra vallott a garampéteri Farkas István (*Stephanus Farkasch de Praedein*). Úgy emlékezett vissza, hogy amikor Felsőszabadiban (Horná Lehota) szolgált, a breznóbányai malomból szállították a gabonát a zólyomlipcsei várba. Vele összhangban vallott a garampéteri Wanzig Ziga (*Wanzig Ziga de Praedein*). Ő is szállított gabonát a breznóbányai malomból a zólyomlipcsei várba.⁴⁴ A garamnémetfalvi Paulus Turzo (*Paulus Turzo de Villa Almanorum*) azt vallotta, hogy amikor a fivérek, Dóczy Demianus és László osztottak a vagyron, a breznóbányai malomból „le Revistye várába” (Revište) szállította a gabonát, melyet akkoriban *Iuanisch Chluzany* (Ivaniš Lužáni?) mért ki.⁴⁵ A Dóczyak 1500-ban fontos lépéseket tettek a vagyonmegosztás irányába. Sosem került sor azonban a Dóczy-család zólyomlipcsei, revistyei és saskői (Šášov) várbirtokainak végleges felosztására.⁴⁶ A tanúvallomás érdekes információval szolgál az uradalmi jobbágyság különböző útjairól, akik a zólyomlipcsei váron kívül a távolabbi Revistye várába is szállítottak gabonát. Már az 1504-ben kelt oklevél is említi a Dóczy-család nemesi származású familiárisain kívül a revistyei uradalomban olyan neveket, melyek zólyomlipcsei származásra utalnak (Szelczy Gergely [Gregor Szelczy], Kindernay Simon [Šimon Kindernay]).⁴⁷ Tekintettel földesuraik birtokainak fekvésére, nem szigetelődtek el tágabb környezetüktől, hanem különböző szolgálataik és kötelességeik teljesítése során a szomszédos régiókba is eljutottak. A következő tanúvallomás ismét Sipák Alberttől (Albertus Sipak) származik, s ez esetben már azt is megemlítik, hogy a nevezett személy Garamnémetfavárról való (*Albertus Sipak de Villa Almanorum*). Ő is gabonát szállított a breznóbányai malomból Zólyomlipcse várába.⁴⁸

A lopéri (Lopej) Polák Miklós (*Nicolaus Polak de Lopei*) vallomásaiban leszögezte: bizonyosan tudja, hogy a zólyomlipcsei várból mindig darabontokat küldtek a breznóbányai malomba, hogy a többi, várhoz tartozó malomhoz hasonlóan ott is mérjék a gabonát.⁴⁹ Azonos származásra és helyre utal a következő előnév is. Az

⁴² JURKOVICH, 1929. 53–54.

⁴³ MOL DL 24 359, pag. 9.

⁴⁴ MOL DL 24 359, pag. 9.

⁴⁵ MOL DL 24 359, pag. 9.

⁴⁶ JURKOVICH, 1929. 58–59., 197. megjegyzés; BAĐURIK, 1975. 175–176.

⁴⁷ MOL DL 21 295.

⁴⁸ MOL DL 24 359, pag. 9.

⁴⁹ MOL DL 24 359, pag. 9.

1528-as okiratban szerepel a lopeji Stanislao Polyakowycz.⁵⁰ [a szlovák eredetiben mint Stanislav Poliakovič szerepel, a ford. megj.] Thomas Russ esetéhez hasonlóan ezek az előnevek is azon etnikai elnevezésekhez tartoznak, amelyeket viselőjük nyelve és nemzetisége alapján képeztek. A középkor végén történő elterjedésük az „oláh kolonizáció” elnevezésű letelepedési hullámmal függ össze. Ennek során a Kárpátok hegyvidékein nemzetiségi hovatartozását illetően vegyes lakosság telepedett le. Ruszin és lengyel vidékekről származó pásztorok is voltak közöttük. A zólyomlipcsei uradalom nagyszámú alattvalójáról készült 1504. évi jegyzékben Valac, Valach vagy Walach nevű személyek is szerepelnek, mégpedig Padkóc (Podkonice), Garampéteri és Garamnémetfalva településekről.⁵¹ Az oláh lakosság az uradalom területén egy új települést is létrehozott a régebbi Kisselmec falu határában. Az elsősorban pásztorok életmódját folytató oláhok gyakran kerültek összetűzésbe a szomszédakkal. Breznóbánya képviselői 1528-ban Zólyom vármegye bírósága előtt panaszolták be Dóczy Demianus Oláhfalva településen élő alattvalóit (*Valaská, possessio Olahfalwa*), akik a város területén legeltették állataikat.⁵² A breznóbányai határ kiterjedését vizsgáló 1560. évi eljárás tanúvallomásai közül emeljük ki a szepességi Hernádfőről (Vikartovce) származó Alexej Basaráb vallomását. Negyven évvel korábban, amikor Oláhfalva vagy Kisselmec (*in villa Walachorum Schewnycza*) településen élt, juhait egészen a Beňušov-patakig legeltette, de tovább nem. Breznóbánya határaitól azonban semmi biztosat nem tudott mondani.⁵³

Az alsólehotai Philip Schimonik [a szlovák eredetiben mint Filip Šimoník szerepel, a ford. megj.] (*Philip Schimonik de Inferiori Lehota*) 1517-ben elmondta, hogy maga is szállított gabonát Zólyomlipcse várába. Elmondása szerint ennek még nincs negyven éve.⁵⁴ Az időben távolabbi eseményekre vonatkozó tanúvallomásokat kritikusan kell megítélnünk, bár az írástudatlan vidéki lakosságról is feltételezhető, hogy voltak bizonyos képességei az események és az idő közti összefüggések megragadására. Az előnév elterjedésére egy korábbi forrás is utal. 1504-ben Alsólehota lakosai között szerepel egy bizonyos Matey Simunik.⁵⁵ Az 1517-ből származó feljegyzésekben szereplő utolsó tanúvallomás az Iuanisch de Duboua [a szlovák eredetiben mint Ivaniš szerepel, a ford. megj.] elnevezésű személytől származik. Elmondása szerint gyakran hallotta az apjától, hogyan szállították a breznóbányaiak a bort Zólyomlipcse várából a városukba, majd

⁵⁰ Stanislao Polyakowycz in Lopeya. ŠA BB pob. BB, MBB, fasc. 17, num. 34. Lopér lakói között már 1504-ben szerepel egy bizonyos Sthanko. MOL DL 21 245.

⁵¹ MOL DL 21 245.

⁵² ŠA BB, ZŽ, KP I., fol. 82/pag. 160. Lásd még MAREK, 2006. 249.

⁵³ ŠA BB pob. BB, AMB, I. 6/2, 18. sz., pag. 4.

⁵⁴ MOL DL 24 359, pag. 9.

⁵⁵ Matey Simunik... in Alsólehotha. MOL DL 21 245.

ott ugyanúgy mérték, mint a várhoz tartozó más falvakban.⁵⁶ Az Ivaniš előnév használatát Garamszentmiklóson későbbi források is bizonyítják. Az 1549. évi portaösszeírás szerint a falu bírása egy bizonyos *Iwanys Jan*, azaz Ivanis János volt.⁵⁷

Végezetül összefoglaljuk a forrás néhány általános jellemzőjét. Az egyik legfontosabb ezek közül, hogy a dokumentum írásmódja nem 1517-ből, hanem megközelítőleg a XVI. század közepéről származik. Lehetséges tehát, hogy az eredeti tanúvallomásokról készült feljegyzések egyszerű másolatáról van szó. Keletkezését ezzel egyidejűleg összakapcsolhatjuk egy másik, tartalmilag hasonló forrással, a zólyomlipcsei uradalom határainak leírásával, amely valamikor 1542-1548 között készült német nyelven. A Kincstári Levéltár eredeti archívumában mindkét dokumentum közös jelzet alatt szerepelt. A vallomások latin feljegyzései ugyanakkor csak az uradalom német leírása után következnek. Az uradalmi jobbágyok némelyikének vallomását is tartalmazó első dokumentum szerzője valószínűleg Gutt Erazmus zólyomlipcsei várnagy lehetett.⁵⁸ Mivel a tanúvallomásokról készült feljegyzések eredetijét illetően nincsenek információink, nem tudjuk pontosan meghatározni, mennyire tükrözi a másolat az eredeti szöveget. A másolás közben előforduló esetleges beavatkozásokra a legterjedelmesebb feljegyzésben, Faber Ferenc (Franciscus Faber) vallomásában fellelhető ellentmondások és hibák utalnak. A dokumentum másolása során nyilvánvalóan legalább egy tanúvallomást módosítottak vagy aktualizáltak. Tekintettel a tanúkihallgatásokról készült feljegyzések tartalmi értékeire, a fennmaradt dokumentumot teljes terjedelmében közreadjuk. A szöveg átírása során az ilyen típusú forrásokra vonatkozó aktuális szerkesztési szabályokat alkalmaztuk. Köszönet a konzultációkért: PhDr. Radoslav Ragač, PhD.

A tanulmány a VEGA 1/4541/07 „A Zólyomi-medence települései és lakossága a kora középkortól a XIX. század közepéig” jelzésű és elnevezésű pályázat keretében íródott.

⁵⁶ MOL DL 24 359, pag. 9.

⁵⁷ *Dwbowa regie majestatis... judex Iwanys Jan*. MOL CP CZ, pag. 169.

⁵⁸ SKLADNÝ - TOMEČEK, 2000. 47., 56.

MELLÉKLET

1517. március 10.

A Dóczy Demianus által a zólyomlipcsei uradalom határainak és a breznóbányai malom használatának ügyében beidézett tanúk Zólyom vármegye szolgabírának, a zolnai Dubraviczky Györgynek és Stek Jánosnak jelenlétében lefolytatott kihallgatásáról készült feljegyzések.

Másolat a XVI. század közepéről, latin, MOL DL 24 359, pag. 7–10.

Anno Domini 1517, mense Marcii die 10. convocaverat dominus Demianus aliquos fidedignos homines, quaerens ab ipsis veram justiciam de metis castri Lipsch, praesentibus iudicibus nobilium, videlicet Georgium Dubrawiczky et Joannem Stek de Solna.

Item Joannes Scultetus de Inferiori Lehota, existens iam annis centum cognovit, quod methae castri Lipsch incipiuntur a Tergart usque ad montem Zmerkowize et inde tendunt ad montem Tysowsky dyel. Ab illo monte ad montem Rakitowy keer, inde ad montem Homolka usque Drabske hlaue et abinde tendunt usque ad Solna.

Item Stephanus Gerczak de Jessena, existens annis nonaginta, ipse simili modo recognovit et fassus est.

Item Ambrosius, servus Alexii de Muran, natione de Klenouicz cognovit, quod montes dividunt metas, quae aquae fluunt ad partem Lipsch usque ad summum aquarum.

Item Laurentius Zernak de Tysowicz fassus est, quod de montibus Zmerkowize nominatis, quicumque volebant ibi pecora pascere oportebant ad castrum Lipsch praecium solvere.

Item Stephanus Farkasch de Predain cognovit, quod ex Tergart pellerunt et abegerunt capras ad arcem Lipsch, quae non erant apraeciate arcis Lipsch.

Item Joannes Laczowich de Praedein cognovit, quod vidit quando pellerunt pecora, capras de montibus Zmerkouize, quae non erant apraeciatae arcis Lipsch.

Item Albertus Zipak cognovit, quod dominus Demianus post Bresniam ad silvam nominatam prope Tysowsky diel acceperant sedecim currus vahany et koritha, quia non erant apraeciati arcis Lipsch.

Item Caspar Lauacz de Inferiori Lehota fassus est, quod multociens pellerunt paecora de tribus fontibus prope Tergart ad arcem Lipsch, quia non erant apraeciati arcis Lipsch.

DISCUSSIONES NEOGRADIENSES 10. - URADALMAK KORA

Item Thomas Russ de Duboua audivit ab antecessoribus suis, quod ipsi Bresnenses dabant ad arcem^a Lipsch duodecim pelles mardurones, hoc erat eorum census et pontes in silvis oportebant praeparare, ubi mala via erat. Tenebant semper^b super latrones in silvis aliquos clyentes, qui captivaverunt eos tenere.

Item Franciscus Faber, homo senex computans eidem annos prope centum, ille habitavit in Bresno ab illo anno, dum rex Poloniae iacuit sub Caschouiam, nescivit dicere annum, quo anno erat, usque dum dominus Demianus comburserat opidum Brezno, hoc fuit in anno 1517 et semper molendino^c utebantur ad arcem Lipsch et molendinatorem ex arce Lipsch constituerunt, et dominus Demianus constituerat unum molitorem nomine Georgium, ille per multos annos erat, etiam dixit, quod dabant marcialem potum ad arcem Lipsch. Ipse scit, quod per duos annos dederunt per unum vass, etiam scit, quod alii domini ante dominum Domianum (!) utebantur molendino praedicto.

Item Stephanus Farkasch de Praedein recognovit, dum servivit in Superiori Lehotha, quod portabant fruges de molendino Brezno ad arcem Lipsch.

Item Wanzig Ziga de Praedein cognovit, quod etiam portavit fruges de molendino Brezno ad arcem Lipsch.

Item Paulus Turzo de Villa Almanorum fassus est, dum erat divisio inter fratres domini Demiani et domini Ladislavii Docii, quod duxit fruges infra ad arcem Reuischze de molendino Brezno et illo tempore mensuravit Iuanisch Chluzany.

Item Albertus Sipak de Villa Almanorum cognovit, quod etiam portavit fruges de molendino Brezno ad arcem Lipsch.

Item Nicolaus Polak de Lopei cognovit, quod pro certo scit, quod semper ab arce Lipsch clientes miserunt ut in molendino Brezno mensurarent fruges, sicut in aliis molendinis, quae ad arcem pertinent.

Item Philip Schimonik de Inferiori Lehota cognovit, quod ipse solus de molendino Bresno fruges ad arcem Lipsch portavit et duxit, quod adhuc non sunt 40. anni.

Item Iuanisch de Duboua cognovit, ut de patre suo multociens audivit, quod ipse Bresnenses de arce Lipsch vinum ad Bresnia duxerunt et ibidem educillarunt, sicut in aliis villis, quae pertinent ad arcem Lipsch.

(Fordította: G. Kovács László)

^a Következik áthúzza: Lipls.

^b Következik áthúzza: aliquos clyentes.

^c Betoldva molendino a lapszélén.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bađurík 1975. Z dejín Revištského panstva do polovice 17. storočia. (A revistyei uradalom történetéből) In: Historica. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského (A pozsonyi Komenský Egyetem Bölcsészettudományi Karának tanulmánykötete), XXVI. évf., 1975
- Frivaldszky 1998. Egy felvidéki község és soltészcsaládja. In: Turul, 3–4 füz., 71 köt., 1998
- Gerő 1910. A cseh husziták Magyarországon, Besztercebánya: Nyomatott Machold F. Könyvnyomdájában, 1910
- Graus 1995. Dóciovci z Veľkej Lúče ako jeden z destabilizujúcich faktorov banského podnikania v stredoslovenskej banskej oblasti na prelome 15. a 16. storočia. (A Veľká Lúča-i Dóczyak mint a bányaiipari vállalkozás egyik destabilizációs tényezője a XV–XVI. század fordulóján a közép-szlovákiai bányavidéken). In: Päťsté výročie thurzovsko-fuggerovského mediarskeho podniku v Banskej Bystrici (A besztercebányai Thurzó-Fugger rézüzem 500. évfordulója) Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 1995
- Jurkovich 1929. Zólyomlipcse várának és uradalmának története. Pécs: Dunántúl Egyetemi Nyomda, 1929
- Jurkovičová 1997. Hrad a panstvo Slovenská Ľupča do konca stredoveku. (A zólyomlipcsei vár és uradalom a középkor végéig. Szakdolgozat. Pozsony: Komenský Egyetem BTK szlovák történelem és levéltár tanszék), 1997
- Lukačka (szerk.) 2005. Pod osmanskou hrozbou. Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov (Szlovákia és a szlovákok történelmének forrásai. Az oszmán veszély árnyékában) VI. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2004
- Majtán (szerk.) 1992, 2005. Historický slovník slovenského jazyka (A szlovák nyelv törté-

DISCUSSIONES NEOGRADIENSES 10. - URADALMAK KORA

neti szótára) II., VI . Bratislava : Veda. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1992 és 2005

Mályusz—Borsa (szerk.) 1988.

A Szent-Ivány család levéltára 1230–1525. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1988

Marek 2006.

Cudzie etniká na stredovekom Slovensku (Idegen etnikumok a középkori Szlovákiában). Martin : Matica slovenská, 2006

Marsina—Kušík (szerk.) 1959.

Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku II. (Szlovákiai feudális uradalmak urbáriumai II..) Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1959

Matulay (szerk.) 1980.

Mesto Banská Bystrica. Katalóg administratívnych a súdnych písomností (Besztercebánya városa. Adminisztratív és igazságszolgáltatási iratok katalógusa) (1020) 1255 – 1536. I. Bratislava : Archívna správa MV SSR, 1980

Mysliwski 2001.

Starość i długowieczność w Polsce do połowy XVI w. na tle porównawczym. In: Kwartalnik historii kultury materialnej, nr. 3, rocz. XLIX, 2001

Skladný—Tomeček 2000.

Hranice Ľupčianskeho hradného panstva v polovici 16. storočia. (A zólyomlípcei uradalom határai a XVI. század közepén). In: Acta historica Neosoliensia III., 2000

Wenzel (szerk.) 1863.

Okmányi adalék Borbála és Erzsébet magyar királynék birtokáról. In: Magyar történelmi tár XII., 1863, II. sz.

Pavol Maliniak:

Die Zeugenaussagen der Bewohner der Altsohl-Lipitscher-Domäne als historische Quelle für die spätmittelalterliche Geschichte der Region

Wir fassen einige der allgemeinen Merkmale der Quelle zusammen. Einer der wichtigsten Merkmale ist, dass die Schreibweise des Dokuments nicht aus 1517,

sondern ungefähr aus der Mitte des XVI. Jahrhunderts stammt. Es ist also möglich, dass es sich um eine einfache Kopie der originalen Zeugenaussage handelt. Die Entstehung können wir gleichzeitig mit einer ähnlichen Quelle verbinden, und zwar mit der, die die Grenzen der Altsohl-Lipitscher Herrschaft beschreibt und irgendwann zwischen 1542 und 1548 in deutscher Sprache verfasst wurde. Im Originalarchiv des Schatzkammerarchivs sind beide Dokumente unter der gleichen Signatur zu finden. Die Verfassung der Aussagen in lateinischer Sprache hingegen folgte erst nach der deutschsprachigen Beschreibung der Domäne. Der Verfasser des ersten Dokuments, das einige der Zeugenaussagen von Leibeigenen enthält ist mit großer Wahrscheinlichkeit der Lipitscher Burgherr Erasmus Gutt. Da wir über die ursprüngliche Verfassung der Zeugenaussagen keine Informationen besitzen, können wir auch nicht genau bestimmen, inwiefern die Kopie das Original wiederspiegelt. Auf mögliche Eingriffe während der Abschreibung weisen die Gegensätze und Fehler in der umfangreichsten Aufzeichnung, nämlich in der Zeugenaussage von Ferenc Faber (Franciscus Faber) hin.

**The Testimonies of Inhabitants of the Slovenska Lupca Estate as a Source
to the History of the Region in the Late Middle Ages**

By Pavol Maliniak

Some general characteristics of the source are summarized. One of the most important of these is that the style of the document is not from 1517, but about from mid-16th century. So it may be presumed that this is a simple copy of the original records of the testimonies. Its origins, at the same time, can be connected with another source similar in content: the description of the boundaries of the Slovenska Lupca estate, which was made some time between 1542 and 1548 in German. In the original archives of The Treasury Archives both documents were placed under the same numbering. The records of the testimonies in Latin however, are placed just after the estate description in German. The author of the first document including some estate serfs' testimonies was probably Erazmus Gutt, the castellan at Slovenska Lupca. Since about the original of the records of the testimonies there is no information available, it cannot be exactly defined to what extent the original text is reflected in the copy. The contradictions and mistakes occurring in the longest record, the testimony of Ferenc Faber (Franciscus Faber) refer to probable interfering during copying.